

Könyvismertetés.

A „Ker. Magvető“ jelen évi első füzeté elején álló és az „Anabaptistákról“ írt becses czikkkel kapcsolatban nem lesz érdektelen, ha újra **emlékezünk régiokról**; különösen pedig amaz egyetlen anabaptista könyvről, a mely valaha magyar nyelven megjelent. A könyv czime a következő:

KÖNYVETSKE az igaz keresztényi keresztiségről, és a Pápa Antichristusnac Maymozássarol: A szent Irásbol nagy munkával e rendre egybegyűjtöttet és öszve szörzetetett: Nemely Jámbor Tudos emberec által, kie annac vtanna Martiromságot szenuettenec also Németországban: Az Isten választottinak tanyittásara és felépitessére. Jerem III. Szanczatoc uy ugarat magatoknac, Es ne vessetec töbyszer a tevissec közibe“. 1570. 8-r. (Ai—V8 = 160 levél = 20 iv).

A könyv végén ez áll: Colosvarot Nyomtatott Heltai Gáspár által, 1570 Esztendőben.

Ajánlva van „Az Tisztelendő és Istentől tanittatott Dau id Ferentz nek, az megfeszült Jésus Krisztusnak, az Isten Fiának Evangeliumának Hirdetőjének, az Dicsiretes Erdélyi Fejedelemnek Udvarában, Isternek Kegyelmességét és Békeségét, azon Jésus Kristusban mű Urunkban“.

Wilini az előszóban elmondja, hogy őt Gyalai Farkas meglátogatván, elbeszélte, hogy Erdélyben és Magyarhonban sokan vannak, a kik az atya Istent és az ő fiát a Krisztus Jézust tisztán hiszik és hirdetik. S midőn mindezeket Gyalaitól ő és a többi atyafiak megértették, rendkívül örvendettek. Ezután így folytatja: Annakokáért szerelmes Atyámia, miután Isten, a mi Urunk Jésus Krisztus Atyja a maga akaratáról kegyelmesen minket is felvilágosított, s miután a hol én lakom, nincsen prédikátor, a ki az Istennek igéjét hirdesse, és csupán a szent Irás olvasása által kell vigasztalást vennünk: Ez okáért a kezembe vevén ezt a könyvet a keresztiségről, melyet az Ur Krisztus állított fel, s a melyet alsó Németországban a mi atyánkfiai, a vértanuk, állítottak egybe, flandriai nyelvből tiszta német nyelvre fordítottam, neked akarván küldeni a val a szándékkal, hogy nyomasd ki, mert nálunk a nyomdár-

szok az igazságot kerülik. Remélem, hogy ha kinyomatod, hasznos munka lesz. Isten titeket tartson meg. Aláírva: „Irtam ezeket Varsoviában 1569 Esztendőben 19-dik napján Augustusnak. Az megfeszült Jézus Krisztusban az Istennek fiában te szerelmes Atyádfia Wilini Sándor orvos. Valószínű, hogy e felszólításra épen maga Dávid Ferencz fordította le.

A könyv párbeszéd alakban van írva MESTER és TANITVÁNY közt, s öt fejezetre vagy könyvre van osztva. Az

I. Könyvben megcáfolja az anabaptisták és tudományuk ellen szórt rágalmatokat. Érdekes, hogy az első ellenvetés megbírálása után miként festi az akkori viszonyokat. „Egy néhány parázna és háborúság támasztó Latorért“ — így szól — „mindnyájan az sok jámboroc kegyetlen üldözésben voltanac és megölettenec, nem czac Férfiac: hanem sok ezer ártatlan Aszszonyi állatoc, és Leányzóc is. Mert valacic az Gyermeknek nec keresztségét megvetettéc azokat mindjárast megeretnekeztéc, szidalmaztác, átkoztác, kergettéc és megöltéc. Anabaptista ugy mondottac, Ez okáért meg kell ölni. Mit tehet nec szegényec, ha az ördög ő közikbe is hintette volt az ő magvát? Egy néhány képmutató és gonosz Latrokot? Mit tehetett szent Péter, szent János, és több Apostoloc, hogy Judás orv és áruló lőn közöttöc“.

II. Könyv az igaz keresztségről szól. Megmondja, hogy ez hányféle, mi módon állította fel Krisztus, hogy tanították és gyakorolták az apostolok, s hogy kell őket követni.

III. Könyv azt mutatja meg, hogy a kis gyermekeket nem lehet és nem kell megkeresztelni, — egyszersmind megcáfolja az e vélemény ellen felhozni szokott ellenvetéseket.

IV. Könyv azokat az erősségeket cáfolja meg, a melyeket a szentírásból a gyermekek keresztelése mellett fel szoktak hozni.

V. Könyv két fontos kérdésre felel meg: vajon 1) szükséges-e a keresztényeknek megkeresztelkedni? és 2) újra kell-e keresztelkedni azoknak, a kik pápásságban vagy más hitben megkereszteltettek?

Ez a tartalma röviden e nagy becsü s tudunkra egyetlen magyar anabaptista könyvnek.

Kénosi Tózsér Jánosnak „Historia Unitariorum“ című munkájából azt látjuk, hogy ő teljesen ép példányt látott e ritka munkából. Ma tudunkra csupán két csonka nyomtatott és egy kézirati példánya létezik e műnek.

Az egyik a magyar nemzeti muzeum példánya. Ebben meg van az A1 — A5, E8 — V8-ig. Közben hiányzik $4\frac{1}{4}$ iv. E példány becsét még az is emeli, hogy utána van kötve a Heltai Hispaniai Vadásztsága czim alatt ismert „HÁLÓ”, mellyel a megtestesült ördeg, a Papa Antichristus Hispaniába az együgyü iambor Keresztyeneket, az Euangeliomnac követőit, halhatatlan alnocságockal es mestersegöckel meg körüli, kikeresi, megfogia, Es minden marháiokat elevenen, kimondhatatlan kegyetlen kényockal meg kényoza es rettenetes halalockal meg öli, Az ő Pilesses hoheri, Es az ő bolond szolgálai, a megvackitot Fejedelmec által. Egy iambor Keresztyen es tudos Hispaniol által, Gonsalvius Reginaldus által iratott es kiadatott. Anno Domini 1.5.7.0“. 8-r. (A—Z7).

A másik nagyon csonka példány a kolozsvári ev. ref. coll. könyvtáráé, mely egy régi ócska könyv táblájából van kiolvasztva, s gondos kezelés alatt tartva derék könyvtárnok Szabó Sámuel ur által. Ebben megvan az E1, E8, F1, F8, G1, G8, H1, H8, 11, I8, K1, K8, L3, L6, M1, 3, 6, 8, N1, 3, 6, 8, O1, 3, 6, 8, P2, 3, 6, 7, Q1, 4, 5, 8, R3, 6, S3, 6, T1, 8, V1, 8.

A harmadik, de már kézirati példány saját könyvtáramban van.

Simén Domokos.

